

Vapaa Sivistystyö ry
FRITT BILDNINGSPÅRBEITET RF
FINNISH ADULT EDUCATION ASSOCIATION

TOIMINTAKERTOMUS 2023

Sisällysluettelo:

1. Johdanto: valtion menosopeutukset ja vapaan sivistystyön vaikuttamistoimet
2. Yhteisvaikuttaminen ekososiaalisesti kestävänsivistystyön suuntaan
 - 2.1. Eduskuntavaalit ja hallitusohjelman rahoitusleikkaukset
 - 2.2. Vapaan sivistystyön kestäväns kehityksen askelmerkit
 - 2.3. Kotoutuminen ja kotoutumiskoulutukset
3. Yhteisvaikuttaminen kohti tunnistettua ja tunnustettua sivistystyötä
 - 3.1 Sivistystyön Vapaus ja Vastuu-ohjelma
 - 3.2 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen
 - 3.3 Sivistystyön teemavuoteen valmistautuminen
4. Yhteisvaikuttaminen lämpimissä verkostoissa
 - 4.1 Vapaan sivistystyön yhteiset koulutukset ja tapahtumat
 - 4.2 VST ry:n strategiset kumppanuudet
5. Hallinto, jäsenet ja talous

Liite 1: Lausunnot v. 2023

1. Johdanto: valtion menosopeutukset ja vapaan sivistystyön vaikuttamistoimet

Vuoden 2023 aikana koettiin useita haasteellisia geopoliittisia ilmiöitä ja trendejä maailmalla: Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan jatkui ja toimi sytykkeenä Suomen NATO-jäsenyyden saavuttamiseksi, joka toteutui 4.4.2023 kun Suomi liittyi NATO:n täysjäseneksi. Tämän jälkeen Venäjän hybridi-vaikuttamisen toimet näkyivät Suomenlahdella ja itärajalla, jonne Venäjä kuljetti turvapaikanhakijoita, mikä johti itärajan sulkemiseen. Sotien aiheuttama epävarmuus ja globaalitalouden taantuma heijastuivat myös Suomen taloustilanteeseen, mikä näkyi laukkaavana inflaationa, pörssisähkön hintapiikkinä sekä viennin supistumisena. Suomen valtion velkaantumiskehitys kiihtyi ja oli selvästi yli muiden Pohjoismaiden velkatasoa.

Kevään eduskuntavaalien jälkeen Suomeen muodostettiin uusi hallitus pitkien hallitus-ohjelmaneuvottelujen kautta, jotka käytiin Säätytalolla 11 pöydän äärellä. Neuvottelujen aikana kävi selväksi, että neuvotteluissa vedottiin VM:n laatimaan *Julkisen talouden meno- ja rakennekartoitusta* – julkaisuun (VM 2023:13), joka taas viittasi VM:n joulukuussa 2022 julkaisemaan virkamiespuheenvuoroon (VM 2022:77). Molemmissa julkaisuissa nostettiin esille ajatus valtion sopeutustoimien laajudesta – ”julkista taloutta tulisi vahvistaa eri keinoin vähintään 9 miljardilla eurolla kahden seuraavan vaalikauden aikana.”

Varsinainen lähtölaukaus valtion menosopeutusten suuresta mittakaavasta koettiin vapaan sivistystyön kohdalla järjestyttävällä tavalla maaliskuussa 2023 kun VM:n meno- ja rakennekartoitusta julkaistiin: ”Yleissivistävyys- tai harrastustavoitteisesti opiskelivat keskimääräistä useammin korkeasti koulutetut sekä toimihenkilöasemassa työskentelevät. Heillä on tyypillisesti taloudelliset mahdollisuudet maksaa opiskelunsa kustannukset itse. Tällä perusteella *valtion vapaan sivistystyön määrärahoja olisi mahdollista alentaa noin 50–90 miljoonalla eurolla.*” (6.3.2023)

VM:n meno- ja rakennekartoituksen julkistamisen jälkeen alkoi entistä tiiviimpi ja totisempi vuorovaikutus VST ry:n yhteisessä vaikuttamistyössä suurten leikkausuhkien varjossa. Kävi selväksi että kartoituksen tausta-aineistoja tai laajempaa faktapohjaa ei ollut käytössä valtaviin leikkausten perustelemiseksi kestäväällä tavalla. Samalla kävi ilmi vapaan sivistystyön tilastointi- ja tietopohjan riittämättömyys vapaan sivistystyön yhteiskunnallisen vaikuttavuuden osoittamiseksi. VST ry:n hallitus ryhtyi konkreettisiin toimiin infograafien, mediakirjoitusten ja olemassa olevan tutkimustiedon esille nostamiseen Sivistystyön Vapaus ja Vastuu-ohjelman puitteissa poliittisten päättäjien ja hallinnon edustajien suuntaan. Luvuissa 2 ja 3 näistä mainitaan tarkemmin.

Vuoden 2022 lopussa julkaistu *Vapaan sivistystyön tiekartta 2030* toimii vuodesta 2023 viitekehyyksenä VST ry:n vuosittaisten toimintasuunnitelmien ja -kertomusten laadinnassa kolmen muutospolun konkreettisena toiminnan kuvaajana: *ekososiaalisesti kestävä, tunnustettu ja tunnustettu sekä ketterästi kehkeytyvä vapaa sivistystyö.*

Käsillä olevassa VST ry:n toimintakertomuksessa arvioidaan vuoden 2023 toimintasuunnitelmassa olevien tavoitteiden toteutumista, huomioiden valtion leikkausten johdosta muuttuvan taloustilanteen reunaehdot ja realiteetit.

2. Yhteisvaikuttaminen ekososiaalisesti kestävästä sivistystyöstä

2.1 Eduskuntavaalit ja hallitusohjelman leikkaukset

Eduskuntavaalien jälkeen maahamme syntyi demokraattisesti valittu oikeistohallitus pääministeri Petteri Orpon (Kok.) johdolla, mukanaan Perussuomalaiset, Kristillisdemokraatit ja RKP. Loppukevään aikana uutta hallitusohjelmaa väännettiin Säätytalolla, jonka tuloksena uusi hallitusohjelma *Vahva ja välittävä Suomi* (VN 2023:58) julkaistiin kesäkuun puolivälissä. Hallitusohjelmassa esitettiin historiallisen suuria leikkauksia vapaaseen sivistystyöhön, -25 milj. euroa. Menosopeutusten kokonaissumma oli merkittävästi kaventunut VM:n Julkisen talouden meno- ja rakennekartoituksessa esitettyihin lukuihin, mutta vapaan sivistystyön laajaa järjestö- ja oppilaitoskenttää hallitusohjelman kirjaukset eivät tyydyttäneet. Hallitusohjelman budjettiliitteessä esitettiin aikuiskoulutustuen lakkauttamista sekä vapaan sivistystyön momenteilta vähennystä seuraavasti: kansalaisopistot -12,5 m€, opintokeskukset -7 m€, kesäyliopistot -2 m€ sekä liikunnan koulutuskeskukset -1,5 m€.

VST ry:n ja sen jäsenjärjestöjen edustajien aktiivinen ote näkyi sekä valtakunnallisella ja alueellisella tasolla kun järjestettiin erilaisia tempauksia ja mielenilmauksia. Pitkittyneiden hallitusohjelmaneuvottelujen aikana vapaaseen sivistystyöhön suunnitellut leikkaukset saivat laajaa mediahuomiota mielipidekirjoitusten ja ulostulojen muodossa. Laajin yksittäinen mediatempaus oli 14 järjestön yhteinen kannanotto (VST ry:n ja sen jäsenjärjestöjen ohella Akava, AKOL, FSL, Kuntaliitto, OAJ, Sivista, SAK, STTK), josta tuli valtakunnallisen ja alueellisen viestinnän tärkeimpiä juttuaiheita toukokuun viimeisellä viikolla tilanteessa, jossa Säätytalolla vallitsi melko täydellinen mediahiljaisuus..

(Heikki Pölönen / OAJ)

VST ry:n vaikuttamistoiminta keskittyi leikkausten täysmääräiseen torppaamiseen, johon haettiin taustatukea mm. alan työmarkkina- ja opettajajärjestöistä ennen Suomen hallituksen ja eduskunnan budjettikäsittelyjä. Eduskunnan suuntaan käytiin vilkasta vaikuttamistyötä eri tasoilla. Syyskuussa 2023 VST ry järjesti kaksi varsin onnistunutta tilaisuutta eduskunnan suuntaan – ensimmäiseen kutsuttiin kaikki kansanedustajat ja avustajat otsikolla *Kuinka koulutusleikkaukset vaikuttavat vapaaseen sivistystyöhön?* ja toiseen kutsuttiin median ja viestinnän edustajat otsikolla *Koulutuksesta ei pitänyt leikata – hallitusohjelman leikkausten vaikutukset opiskelumahdollisuuksiin*. Tilaisuuksien jälkeen lähetettiin kaikkien puolueiden kansanedustajille ja avustajille sekä medialle tilaisuuksissa käytetyt diat – näitä tietoja oppositiopuolueiden edustajat käyttivät varsin laajasti eduskunnan yleiskeskustelussa valtion talousarviosta 2024 sekä Julkisen talouden suunnitelmasta 2024-2027.

VST ry:n argumentit näkyivät myös yhteisissä lausunnoissa lokakuussa 2023 Eduskunnan sivistysvaliokunnan ja valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaoston jäsenille: "VST ry esittää, että esitetyt leikkaukset perutaan. Perusteena tähän on nimenomaan leikkausten tuhoiset vaikutukset koulutukselliseen tasa-arvoon, opiskelijoiden hyvinvointiin ja alueelliseen saavutettavuuteen. Lisäksi leikkaukset ovat ristiriidassa perustuslain sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta 'varattomuuden sitä estämättä.' (Suomen perustuslaki 16§)

Valtion historiallisen suuret leikkaukset toimivat juuri päinvastoin – opiskelijamaksuihin tulee vääjäämättä korotuspaineita, jolloin suuri osa opiskelijoista joutuvat jättäytymään pois omaehtoisen osaamisen ja itsensäkehittämisen polustaan. Lisäksi vapaan sivistystyön rahoitusta on vähennetty jo kolme kertaa viimeisten 15 vuoden aikana ja viimeksi pääministeri Sipilän hallituskaudella." (18.10.2023)

Myöhemmin syksyllä kävi selväksi että leikkausten taso aleni indeksitarkistusten sekä opintokeskusten 3,5m€:n ja kesäyliopistoihin 1m€:n kohdennettujen leikkausten vähenemän jälkeen valtion budjettikehyksessä. Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriön valtionavustusten momentilla oli kirjaus valtionavustusten tason asteittaisesta alenemasta: vuonna 2024 -10 m€, 2025 -25m€, 2026 -50m€, 2027,2028 -125m€. Tämä vaikuttaa vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen sekä kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntajärjestöjen toimintaan hallituskaudella. Edessä on keskustelut järjestöjärjestelmän kehittämisestä entistä niukempien valtionavustusten aikakaudella.

VST ry:n toimintasuunnitelmassa vuodelle 2023 vaikuttamistyön toimenpiteinä oli: "On huolehdittava vapaan sivistystyön riittävästä ja ennakoitavasta perusrahoituksesta valtakunnallisesti ja alueellisesti. Koulutuspolitiikka voi muuttaa suuntaa eduskuntavaalien jälkeen. Vaikutetaan yhdessä proaktiivisella otteella, jotta vapaalle sivistystyölle allokoitut resurssit eivät pienene."

VST ry:n tavoite ennakoivasta ja pitkäjänteisestä rahoituksesta ei toteutunut eduskuntavaalien jälkeen, kun uusi hallitus loi hallitusohjelmansa linjaukset pitkälti VM:n löyhien tausta-aineistojen perusteella esitettyihin sopeutustoimiin. Kyseiset linjaukset perustuivat pitkälti uuden oikeistohallituksen poliittisiin valintoihin.

2.2 Vapaan sivistystyön kestävä kehityksen askelmerkit

Vuoden 2023 aikana VST ry laati uuden toimenpidesitoumuksen Sitoumus2050-verkkopalveluun, jossa erilaiset toimijat sitoutuvat käytännön tekoihin YK:n Agenda 2030-tavoitteiden suuntaan. Syksyllä 2022 julkaistu Vapaan sivistystyön tiekartta 2030 vauhdittaa vapaan sivistystyön järjestöjä ja oppilaitoksia tekemään enemmän kestävä kehityksen eteen.

Toimenpidesitoumuksessa mainitaan mittarina vapaan sivistystyön järjestöjen ja oppilaitosten kestävä kehityksen sertifikaattien määrällinen kasvu. Sertifikaattien määrän kasvua seurataan hyödyntäen Ekokompassin/Suomen luonnonsuojeluliiton, OKKA-säätiön ja Vihreä lippu/FEE Suomelta saatavia tietoja ja keskusjärjestöjen tiedonkeruuta.

Kestävä kehityksen sertifioinnit otetaan asteittain käyttöön vapaan sivistystyön oppilaitoksissa ja vapaan sivistystyön keskusjärjestöissä. Niiden avulla organisaatioiden henkilöstöä ja opiskelijoita sekä sidosryhmiä voidaan osallistaa kestävä kehityksen kokonaisvaltaiseen arviointiin oppilaitoksissa/järjestöissä. Sertifiointien käyttöönotolla tavoitellaan systemaattista tapaa jäsentää vapaan sivistystyön toimijoiden kestävä tulevaisuutta.

Toimenpidesitoumuksessa lähdetään tilanteesta, jossa hyväksytyjen sertifikaattien määrä on arvioitu olevan alle 20% vuonna 2023. Tavoitetasoja on porrastettu seuraavanlaisesti: 50% järjestöistä/oppilaitoksista on sertifioitu vuoteen 2025, 70% vuoteen 2027 mennessä ja 100% vuoteen 2030 mennessä.

Vapaaseen sivistystyöhön kohdistuneet leikkaussuunnitelmat vaikuttivat toimialan kestävä kehityksen sertifikaattien määrälliseen kasvuun hidastavasti vuonna 2023 kun huomio keskittyi taloudellisten resurssien vaalimiseen. Ekososiaalisesti kestävä koulutuspolitiikan kannalta on kuitenkin järkevää integroida kestävä kehityksen periaatteet taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävien rakenteiden perustalle.

2.3 Kotoutuminen ja kotoutumiskoulutukset

Helmikuussa 2023 oli edellisen Sanna Marinin johtaman hallituksen lakimuutoksia lausunto-kierroksella, muun muassa *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi*. VST ry kiinnitti lausunnossaan huomiota seuraaviin seikkoihin:

”VST ry näkee lähtökohtaisesti myönteisenä asiana kotoutumisen alkuvaiheen palveluiden kokonaisvaltaista jännevöitymistä kunnan ja kolmannen sektorin kumppanuuden avulla. Kun TE-palvelut siirtyvät kuntiin vuonna 2024 on tärkeää yhtenäistää TE-palveluiden saavutettavuutta ja yhdenvertaisuutta. Tärkeä asia on myös ruotsinkielistä kotoutumista edistävät toimet kaksikielisten kuntien ja alueiden kohdalla. Nopeat alkuvaiheen palvelut ovat tärkeitä kohderyhmien kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin, yhdenvertaisuuden ja osallisuuden kannalta ennaltaehkäiseviä toimintoja, jotka luovat edellytyksiä eheälle ja vuorovaikutteiselle kotoutumiselle – tässä paikallisten kotoutumispalvelujen käytännöt vaihtelevat alueilla.”

VST ry katsoo, että esitetty kotoutumisohjelman kahden vuoden enimmäiskesto ei ole riittävä kaikille kotoutujille. VST ry:n mielestä kotoutumissuunnitelman enimmäiskesto ei tulisi lähtökohtaisesti lyhentää vuodella. Kotoutumiskoulutuksen kielitaitotavoitteeksi on asetettu nykyisen mukaisesti B1.1. Korkea kielitaitotasovaatimus ja kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentäminen samassa esityksessä, tekee tavoitteista epärealistisia. Kotoutumissuunnitelman enimmäiskeston lyhentäminen heikentää mahdollisuuksia osallistua vapaan sivistystyön järjestämään kotoutumiskoulutukseen ja kielikoulutukseen.”

Eduskuntavaalien jälkeen Suomen maahanmuuttopolitiikkaan tehtiin täyskäännös. Uuteen hallitusohjelmaan kirjattiin myönteisenä kirjauksena ruotsinkielisen kotoutumiskoulutuksen 1m€ lisäys hallituskaudella sekä maahanmuuttajaätien aseman parantamista 5m€ verran osana kotoutumispalveluiden kokonaisuudistusta.

Maahanmuuttajien vastaanottoon tuli pitkä liuta tiukennuksia; pakolaiskiintiö laskettiin 500 henkilön tasolle, kehitysmäärärahoja laskettiin tuntuvasti ja kotoutumisaikaa lyhennettiin kahteen vuoteen. Lisäksi linjattiin kotoutumisen ja kielitaitoja edistävien koulutusten tulevasta kokonaisuudistuksesta valtioneuvoston selonteossa julkisen talouden suunnitelmaksi 2024-2027: ”Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten kokonaisuudistuksen vuoksi vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuksia alennetaan 7,5 milj. eurolla vuodesta 2027 lukien.”

Maahanmuuttopolitiikan vuonna 2023 poliittisesti päätetyt tiukennukset Suomessa vaikuttavat toteutuessaan hyvin kielteisesti vapaan sivistystyön valmiuksiin edistää kotoutumista ketterästi ja ennakoivasti lähivuosina. Esitetyt uudistukset kotoutumiskoulutuksen kokoamisesta yhdeksi kokonaisuudeksi osaksi työllisyyspalveluja kaventavat kotoutujien sosiaalisia verkostoja ja kiinnittymistä suomalaiseen yhteiskuntaan..

Vahva painotus nopeaan työllistymiseen ilman suomalaisessa yhteiskunnassa toimimiseen tarvittavaa riittävää kielitaitoa ja perustaitoja johtaa siihen, että lyhyellä aikavälillä maahanmuuttajien työllistyminen voi kasvaa, mutta pidemmällä aikavälillä se heikkenee, kotoutuminen ei onnistu ja syrjäytyminen ja polarisaatio lisääntyvät. Eriarvoistumisen välttämiseksi tulisi kiinnittää erityistä huomiota siihen, että kaikilla on mahdollisuus saada riittävä yleissivistys, kielitaito ja yhteiskuntataidot.

3. Yhteisvaikuttaminen kohti tunnistettua ja tunnustettua sivistystyötä

3.1 Sivistystyön Vapaus ja Vastuu-yhteistyöohjelma

Sivistystyön Vapaus ja Vastuu (SVV) on vuonna 2011 käynnistetty vapaan sivistystyön tutkimuksen yhteistyöohjelma. Sen tavoitteena on vapaaseen sivistystyöhön (vst) liittyvän tutkimuksen ja sen hyödyntämisen edistäminen. Tähän pyritään tutkijoiden sekä muiden vst:n toimijoiden (organisaatiot, koulutuksen suunnittelijat ja toteuttajat, hallinnon eri tasot ja päättäjät, muut sidosryhmät) yhteistyötä ja vuorovaikutusta vahvistamalla sekä vst-tutkimuksen näkyvyyttä lisäämällä. Ohjelmasta vastaavat Vapaa Sivistystyö ry (VST ry), Tampereen ja Itä-Suomen yliopistot sekä Åbo Akademi.

Vuonna 2023 SVV-yhteistyöohjelman toimintaedellytykset paranivat kun toiminta siirtyi OKM:n yleisavustusten piiriin. Samalla vapaaseen sivistystyöhön kohdistuneet historiallisen suuret rahoitusleikkaukset korostivat tutkimusyhteistyön merkitystä, mutta myös haastoivat sen kehittämistä ajallisesti.

Tutkimuksen strategiatyöpaja ja -työskentely järjestettiin Vapaan sivistystyön päivien esiseminaarina 23.8.2023 ja sen vastuuhenkilönä toimi prof. Petri Salo sekä SVV-koordinaattori Jenni Pätäri. Vaasan työpajan aineiston pohjalta laadittiin tutkimusta ja tutkimusyhteistyötä ohjaava sisällöllinen matriisi sekä koottiin kehitysideoita SVV-ohjelman kehittämiseksi. Tästä koosteesta jatkotyöstetään yhteinen tutkimusstrategia (viisivuotiskaudelle), jonka pääteemat fokusoidaan vuosittain yhdessä VST ry:n hallituksen, OKM:n ja OPH:n edustuksen kanssa.

Vst-toimijoiden tutkimusyhteistyön kehittäminen (alustana SVV-ohjelma)

Vst-toimijoiden tutkimusyhteistyön kehittäminen, alustana SVV-ohjelma		
SVV:n tarkoitus: <ol style="list-style-type: none"> vapaan sivistystyön tutkimuksen ja koulutuksen vahvistaminen, alan tutkijoiden ja toimijoiden vuorovaikutuksen vahvistaminen sekä yhteiskunnallinen vaikuttaminen. 		
Verkosto	Tutkimusyhteistyön muodot	Viestintä ja SVV-sivusto
Tutkimus: mukaan uusia yliopistoja, tieteenaloja. Poikkitieteellisyys Vst-kenttä: yhteistyön ja vuorovaikutuksen vahvistaminen erit. vst-henkilöstön kanssa Päätöksentekijät: Yhteistyö erit. strategia-työskentelyssä. Miten kootaan avaintoimijat ja vältetään päällekkäisyydet? → Säännöllinen yhteinen foorumi/työpaja Vst-päivien esiseminaarin lisäksi?	<ol style="list-style-type: none"> Tutkimustyöpajat Dialogiset keskustelutilaisuudet Toimijoiden yhteinen vuosifoorumi (esiseminaari) Edustuksellinen työskentely. Uusia avauksia <ul style="list-style-type: none"> Hanke- ja selvitystutkimuksen kokoaminen. Verkostoyhteistyöllä toteutettuja tutkimushankkeita. Huippututkimusyksikkö Vertaisryhmä väitöskirjatutkijoille ja graduntekijöille. Kansainvälisen yhteistyön vahvistaminen Yliopisto-opetusyhteistyön käynnistäminen (?) Tutkijaresidenssi (?) 	<ul style="list-style-type: none"> SVV-näkyvyyden vahvistaminen Tutkimusperustainen vapaan sivistystyön toiminnan kehittäminen Verkostoituminen Tutkitun tiedon implementointi SVV-edustuksen säännöllinen osallistuminen VST:n kokouksiin. Lehdistö- tai tiedotustilaisuudet (?) SVV-sivusto työkaluna <ul style="list-style-type: none"> Tutkimuksen, aineistojen ja aiheiden kerääminen sekä näkyväksi tekeminen, yleistajuistaminen. VST-henkilöstön työkalu
Yhteisen tutkimusstrategian esillä pitäminen omassa toiminnassa		

Kuva: Vapaan sivistystyön toimijoiden tutkimusyhteistyön kehittäminen (SVV 2023)

Vuoden 2023 aikana käynnistettiin SVV-yhteistyöohjelmassa seuraavat selvitykset ja julkaisut:

Vapaan sivistystyön vaikuttavuuden indikaattoriselvitys:

Indikaattoriselvityksen selvityshenkilöksi rekrytoitiin KT Paula Alanen Tampereen yliopistosta. Indikaattoriselvitys

- kuvaa kansainvälisiä ja kansallisia indikaattoreita, niiden hyödyntämää dataa ja datan keruutapoja sekä niiden soveltuvuutta vst:n vaikuttavuuden mittaamiseen. Kartoituksessa on mukana ainakin kansainväliset toimijat kuten OECD, Unesco, EU ja kansalliset toimijat Tilastokeskus sekä Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi).
- kartoittaa vst:n toimijoiden omassa toiminnassaan käyttämiä vaikuttavuuden mittareita. Mittareita kartoitetaan keskusjärjestöjen avulla.

Tutkimuskysymykset:

- Millaisia mittareita ja millaista dataa käytetään pyrkimyksenä kuvata vapaan sivistystyön vaikuttavuutta?
- Miten vapaan sivistystyön tavoitteita ja odotettuja vaikutuksia kuvataan olemassa olevin mittarein?
- Mitä tiedon ja tietämättömyyden alueita muodostuu?

Sivistykselliset oikeudet ja vapaa sivistystyö -julkaisusarja:

Julkaisusarja muodostaa monitieteisen kokonaisuuden, jonka artikkelit tuovat yhteen kasvatus-, valtio-, yhteiskunta- ja hallintotieteiden, sosiaali- ja julkisoikeuden sekä filosofian asiantuntijoita. Toimituskunnassa Iina Järvinen, Jenni Pätäri & Björn Wallén. Sarjan tekstejä läpäisevät kysymykset:

- Mitä ovat sivistykselliset oikeudet ja vst:n merkitys, rooli ja asema niiden turvaajana.
- Voiko sivistyksellisen oikeuden käsite lujittaa vst:n asemaa ja sen osoittamista yhteiskunnallisesti?
- Rahoituspäätösten vaikutukset perusoikeuksien (ml. sivistyksellisten oikeuksien) toteutumiseen.

Lisätietoja SVV-yhteistyöohjelmasta: [Sivistystyön Vapaus ja Vastuu – Freedom and Responsibility of Liberal Adult Education](#)

3.2 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen oli vuonna 2023 tärkeä koulutus-, sivistys- ja työvoimapolitiittinen tema eri tasoilla:

- Euroopassa vietettiin Osaamisen (Skills)- teemavuotta mm. EAEA:n verkostoissa, johon VST ry kuuluu. EU:ssa nousi keskusteluun mikropätevyudet (micro credentials), joista käytiin ajoittain intensiivistä keskustelua mikropätevyuksien hyödyistä ja haitoista.
- Kansallisella tasolla tema oli esillä JOTPA:n toiminnassa sekä OKM:n ja TEM:n Osaamisen tunnistamisen-työryhmässä. Vuonna 2023 JOTPA:n valtionavustuksista ohjautui yhteensä 2 m€ (8,2% myönnettyistä varoista) vapaan sivistystyön ylläpitäjien koordinoimiin hankkeisiin: <https://www.jotpa.fi/fi/rahoitus/myonnetty-rahoitus-lukuina/myonnetty-valuationavustukset-lukuina>
Osaamisen tunnistamisen työryhmän väliraportin ehdotukset olivat esillä vapaan sivistystyön toimijoiden tilaisuuksissa sekä VST-hallituksen kokouksissa.
- Kansalliseen KOSKI-tietovarantoon kirjattiin lisää osaamisperusteisia kursseja
- Opetushallitus lähti kehittämään kansalliset perustaitojen (KAPOS) – osaamismerkkejä yhteistyössä vapaan sivistystyön toimijoiden kanssa. VST ry:n lausunnossa 3.10.2023 annettiin palautetta KAPOS-merkkien myönteisistä vaikutuksista vahvistamalla sujuvia siirtymiä koulutus- ja opintopolulla – samalla pirstaloidaan merkit liian pieniin osiin.
- Vapaan sivistystyön toimijat olivat mukana Osaaminen näkyväksi-viikolla, johon osallistui kaiken kaikkiaan 320 koulutuksen toimijaa.
- VST ry oli mukana asiantuntijaroolissa vapaan sivistystyön täydennyskoulutushankkeessa *Tule, tehdään osaamisperusteisuudesta totta*, jossa osapuolina olivat vapaan sivistystyön keskusjärjestöt sekä toteuttajina TIEKE ja Oulun Ammattikorkeakoulu (Oamk). Pj Björn Wallén piti luennon koulutuksen osassa 1 teemalla *Elinikäinen & jatkuva oppiminen osaamisen viite-kehyksessä*. Koulutukseen osallistui keskimäärin 51 osallistujaa/lähipäivä, suurin osa kansalaisopistoista sekä osa kansanopistoista ja kesäyliopistoista.
- OK-Sivis ja VST ry järjestivät yhdessä työpajan teemalla *Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen vst-oppilaitoksissa* 17.8.2023 Helsingissä. Tilaisuus oli onnistunut ja esittelyssä Osaamiskeskus Kentaurin Osaamiskiekkko, kansalaisopistojen Noppa-merkin opintopistekurssit sekä OK-Siviksen Koulutuksen suunnittelun työkalu. Todettiin että osaamisperusteiset työkalut ja alustat voisivat skaalautua laajemmin vst-kentälle, jos niihin on riittävät taloudelliset resurssit.

3.3 Sivistyksen teemavuoteen valmistautuminen

Suomen vanhin sivistysjärjestö Kansanvalistusseura (perustettu 1874) täyttää 150 vuotta vuonna 2024, joka on myös OKM:n julistama Sivistyksen teemavuosi. VST ry:n puheenjohtaja oli mukana KVS:n juhlatoimikunnassa, jonka piirissä Sivistyksen juhla- ja teemavuotta valmisteltiin koko vuoden aktiviteettien osalta. Esimerkiksi Sivistyksen ja oppimisen tiede-keskus Soppi kiertää ympäri Suomen teemavuoden aikana.

VST ry:n hallitusta informoitiin KVS:n suunnitelmista vuoden aikana ja syksyllä pidettiin idea- ja suunnittelukokous Sivistyksen teemavuoteen liittyen. Luontevia yhteistyön muotoja ovat muun muassa Sivistysviikon tapahtumat, EAEA:n vuosikokous sekä seminaari ICAE:n kanssa Helsingissä kesäkuussa 2024. Lisäksi Sivistyksen teemavuoden suunnitelmiin lisättiin pohjoismaisen konferenssin pitäminen syksyllä 2024 Sivistys-Bildning-teemalla.

4. Yhteisvaikuttaminen lämpimissä verkostoissa

4.1 Vapaan sivistystyön yhteiset koulutukset ja tapahtumat

VST ry oli mukana toteuttamassa Bildningsalliansenin täydennyskoulutushanketta *Kestävää tulevaisuusmuotoilua yhdessäluomisen otteella* -hanketta, joka toteutettiin v. 2022 syksyllä sekä v. 2023 keväällä taidekasvatuksen, vapaan sivistystyön ja tulevaisuusmuotoilun asiantuntijoiden yhteistyönä Svenska Kulturfondenin rahoituksella. Koulutukseen osallistui yhteensä 26 henkilöä vapaan sivistystyön ja taidekasvatuksen kentältä.

Valtakunnallinen **Sivistysviikko** toteutettiin toukokuun toisella viikolla Sivistysliitto Kansalaisfoorumin koordinaatiovastuulla. Sivistysviikon teemaksi valittiin *Sivistys – demokratian dynamo*. Sivistysviikko.fi-sivuston tapahtumakalenteriin tuli 15 tapahtumaa eri puolilla Suomea ja verkossa viikko näkyi somekampanjan muodossa. VST ry:n järjesti Sivistysviikolla verkko-opintopiirin teemalla *Demokratiakasvatuksen haasteet*, jossa alustajana toimi Oulun yliopiston apulaisprofessori, FT Anniina Leiviskä. Sivistysliitto Kansalaisfoorumi hoiti koordinaattorin tehtävää mallikkaasti toteuttajatahojen kanssa, ja viestikapula annettiin eteenpäin KVS:n suuntaan Sivistyksen teemavuodelle 2024.

Vapaan sivistystyön päivät olivat ensi kertaa Länsi-Suomessa kun päivät järjestettiin Vaasassa 24-25.8.2023 paikallisen Alma-opiston, Vaasan kesäyliopiston ja Itä-Suomen AVI:n kanssa. Ennen VST-päivien alkua järjestettiin SVV-yhteistyöohjelman organisoima Vapaan sivistystyön tutkimuksen strategiatyöpaja 23.8.2024. Päivien teemaksi valikoitui *Villit ja vihreät sivistyssiiirtymät* ja uutta oli päivien aikana toteutettu kaksikielisyys. Ohjelmassa näkyi Vaasan seudun vihreän siirtymän toimijat, vapaan sivistystyön rahoituksen tilanne sekä työpajat, joista suosituin oli tutkimusretki suositun lifestyle-ohjelman Strömsön kuvauspaikalle. Kiitos mainiolle Vaasan VST-päivien suunnittelutiimille!

VST-foorumi järjestettiin VST ry:n vuosikokouksen yhteydessä 14.11.2023 teemalla *Sivistykselliset oikeudet – miten toteutuvat vapaassa sivistystyössä?* Ohjelmassa oli key-note puhujana Tampereen yliopiston tutkijatohtori Iina Järvinen, joka alusti teemalla *Itsensä kehittäminen vapaassa sivistystyössä – oikeus, vapaus ja vastuu*. Lisäksi Jenni Pätäri kertoi SVV:n *Sivistykselliset oikeudet*-julkaisusta ja Björn Wallén Sivistys ja ihmisoikeudet ruohonjuuritasolla teemasta. VST-foorumin eri porinaryhmissä jaettiin ajatuksia sivistyksellisten oikeuksien toteutumisesta vapaassa sivistystyössä.

4.2 VST ry:n strategiset kumppanuudet

Kansalliset kumppanuudet

Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa toteutettiin tiivistä kumppanuutta eri työryhmissä sekä Vapaan sivistystyön yhteistyöryhmässä (YTR):

OKM:n sekä muut työryhmät

- TEM ja OKM *Elinikäisen ohjauksen yhteistyöryhmä 2020-2023*, edustaja Henrika Nordin, Bildningsalliansen, varajäsen Juha Kaivola, Turun kristillinen opisto.
- OPH:n Osaamisen ennakointifoorumi 2021-2024, VST:n edustajana Sannasirkku Autio, Vaasa-opisto.
- VNK *Suomen kestävän kehityksen toimikunta 2020–2024*, edustaja Tytti Pantsar, Suomen Kansanopistoyhdistys.
- OKM *Jatkuvan oppimisen seurantaryhmä 2021-2023*, jäsen Björn Wallén VST.
- OKM-TEM *Kumppanuustyöryhmä EU-ohjelmakausi 2021-2027*, jäsen Lauri Tuomi, KVS.
- OKM Opettajankoulutusfoorumi 2019-2023, jäsen Henrika Nordin Bildningsalliansen, varajäsen Lauri Tuomi, KVS.
- OPH *Yleisten kielitutkintojen tutkintotoimikunta 2020-2024*, jäsen Juha Mäkiranta, Vanajaveden Opisto, varajäsen Satu Radcliffe, Pieksämäen Seutuopisto.
- TEM ja OKM: JOD *Jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukokonaisuuden sidosryhmäfoorumi 2022-2027*, jäsen Björn Wallén VST ry

Vapaan sivistystyön yhteistyöryhmä YTR:n kanssa VST järjesti toimintavuonna kaksi kokousta: kevään YTR-kokouksessa aiheina 8.5.2023 hallitusohjelmaneuvottelujen suuret menoleikkaukset (-70m€), OPH:n perustaitojen KAPOS-osaamismerkkit, valtionavustukset ja vst-oppilaitosten yhdenvertaisuus/tasa-arvosuunnitelmat sekä tilastointi. Syksyn YTR-kokous pidettiin 3.11.2023, jolloin agendalla oli pääosin valtion esitettyjen menoleikkausten vaikutukset eri oppilaitosmuotojen toimintaan ja elinvoimaan. Molemmissa YTR-kokouksissa myös laajahkot ajankohtaiskatsaukset VST-järjestöjen toiminnasta. Vapaan sivistystyön edustajat pohtivat kysymyksiä yhdessä opetus- ja kulttuuriministeriön, Opetushallituksen ja Suomen Kuntaliiton edustajien kanssa. Yhteistyöryhmä on vapaalle sivistystyölle tärkeä elin, koska sen kautta on mahdollista käydä laajalla ryhmällä säännöllistä vuoropuhelua opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen ja Suomen Kuntaliiton edustajien kanssa vapaata sivistystyötä ja aikuiskoulutusta koskevista yhteisistä asioista.

Opetushallituksen vapaan sivistystyön tiimin kanssa tehtiin yhteistyötä myös YTR:n ohella, pidettiin esimerkiksi yhteistyökokous elokuussa ja OPH kutsuttiin mukaan Vapaan sivistystyön päville Vaasaan. Lisäksi oli useita kokouksia EPALE-virkahenkilöiden kanssa vuoden aikana SVV-yhteistyöohjelmaan ja Erasmus+ hankkeisiin liittyen. OPH:n rahoittamissa hankkeissa VST ry oli mukana yhdessä osaamisperusteisuuden liittyvässä täydennyskoulutushankkeessa.

Sivistan kanssa tiivistettiin yhteistyötä vuoden 2023 aikana. VST ry:n pj Björn Wallén oli mukana Sivistan 30-vuotisjuhlavuoden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tärkeimpänä avauksena Sivistan puolella oli *Vapaan sivistystyöverkoston* perustaminen yhteisen edunvalvonnan tueksi – mukana oli VST ry:n hallituksen jäsenten ohella Jussi-Pekka Rode ja Heikki Uusitalo Kuutti Sivistasta. Verkosto kokoontui kolme kertaa vuoden aikana ja myös kokousten välissä pidettiin säännöllisesti yhteyttä vaikuttamistyön viesteistä.

Kansainväliset kumppanuudet

Folkbildning Norden – verkosto kokoontui Tukholmaan 2-3.5.2023 Studieförbundenin tiloissa. Kahden päivän aikana käytiin läpi aikuiskoulutuksen ja sivistystyön tilanne Pohjoismaissa ja Baltian maissa – erityisesti Ruotsin ja Suomen kohdalla suunnitellut meno-leikkaukset. Lauri Tuomi esitteli EAEA:n koulutuspoliittisia näkymiä, ja keskusteluaiheena oli myös syksyn ICAE:n yleiskokouksessa olevat vaaliasiat, johon suositeltiin Cecilia Palmén ja Uwe Gartenschlägerin valintaa ICAE:n Executive Committeeen jäseniksi. Lisäksi keskusteltiin CONFINTEA VII – konferenssin seurannasta kansainvälisessä aikuiskoulutuspolitiikassa.

EAEA:n vuoden teemana oli *Adult Learning and the Green Transition* joka näkyi vuoden 2023 aikana ympäri Eurooppaa. EAEA:n General Assembly & Conference pidettiin Kroatian Zagrebissa 6-7.6.2023. Kokoukseen osallistui VST ry:n puolesta pj Björn Wallén sekä EAEA-hallituksen varapuheenjohtaja jäsen Lauri Tuomi, joka valittiin vuosikokouksessa EAEA:n uuteen Executive Boardiin vilkkaan vaalikampanjan jälkeen. Suomen kestävän kehityksen toimikunnan toiminnanjohtaja Eeva Furman oli mukana ohjelmassa. Sykähdyttävimmät hetket koettiin ukrainalaisten aikuiskouluttajien kanssa työpajassa *The role of adult education in peacebuilding and reskilling in the context of war in Ukraine*, jossa sodan keskellä puhuimme rauhan rakentamisesta aikuiskoulutuksen keinoin. Myöhemmin syksyllä kokosimme yhdessä KVS:n Lauri Tuomen ja EAEA:n viestintäsuunnittelijan Sari Pohjolan kanssa EAEA:lle Suomen maaraporttia vuodelta 2023. Uusi eurooppalainen *Manifesto for Adult learning* ruvettiin kokoamaan vuoden 2023 aikana.

VST ry on mukana verkostossa **European Bildung Network**, joka on laaja verkosto toimijoita ja tutkijoita joilla on yhteinen intressi nostaa Bildung-ajattelua osaksi tämän aikakauden ja tulevaisuuden haasteita. EBD-verkoston pääkallopaikkana on Kööpenhamina, jossa Lene Rachel Andersen ja hänen kollegansa koordinoivat toimintaa. Lene Rachel Andersen kävi Suomessa pitämässä luentoa SFV:n tilaisuudessa *Bildning – Nordens framgångssaga* 12.4.2023, jonka yhteydessä oli mahdollisuus keskustella Bildung-verkoston ajankohtaisista asioista.

Aikuiskoulutuksen ja vapaan sivistystyön kansainvälinen järjestö **ICAE** (International Council for Adult Education) täytti 50 vuotta (perustettu 1973) kuluvan vuoden aikana. ICAE:n vuosikokous ja luottamushenkilöiden valinta toteutettiin online-äänestyksenä 26-28.10.2023. VST ry:n äänet menivät ehdokkaille Cecilia Palmén, Uwe Gartenschläger ja Elsy Wakil, jotka valittiin ICAE:n Executive Committeeen jäseniksi. ICAE:n 50-vuotisjuhla pidettiin World Assembly-tapahtuman aikana 27.11-1.12.2023 Indonesian Balissa. Suomesta ei lähetetty VST:n edustajaa Balille.

FNV:n (Förbundet Nordisk Vuxenupplysning) kanssa oli säännölliset yhteydet pääsihteerin Raymond Svenssoniin, joka oli kiinnostunut Suomessa tapahtuvien rahoitusleikkausten tilanteesta. Pj Björn Wallén luennoi FNV:n Ledarforum-tilaisuudessa, joka pidettiin Malmössä 21-22.9.2023, teemalla *Det nordiska Guldet och frivilligarbetet*.

5. Hallinto, jäsenet ja talous

Järjestön kokoukset

VST ry:n hallitus piti vuoden aikana seitsemän (7) kokousta (1.2, 27.3, 5.6, 18.8, 9.10, 24.11 ja 8.12) sekä kokousten välissä useita keskustelukokouksia edunvalvontaan liittyen. Yhdistyksen vuosikokous järjestettiin 14.11.2023 Helsingissä Annankadulla 12. Jäsen-järjestöjen edustajia oli paikalla 10. VST ry:n vuosikokouksessa käsiteltiin sääntömääräiset asiat. Tilintarkastajayhteisön kohdalla todettiin, että vanha tilintarkastajayhteisö ei jatka ja uutta tilintarkastajaa ei ole esitetty. Tämän johdosta vuosikokous päätti pitää ylimääräisen vuosikokouksen, joka pidettiin 19.12.2023 Teamsin välityksellä. Ylimääräisessä vuosikokouksessa valittettiin VST ry:n uudeksi tilintarkastajayhteisöksi Tilintarkastus Mikko Sillanpää Oy.

Hallituksen kokoonpano vuosina 2023-2024

Puheenjohtaja Björn Wallén

Varsinainen jäsen ja varajäsen

Nina Luukkainen, Urheiluopistot ry; Jussi Sirviö, Urheiluopistot ry

Henrika Nordin, Bildningsalliansen (BA); Anna Pensar-Kuivamäki (BA)

Jaana Nuottanen, Kansalaisopistojen liitto (KoL); Sannasirkku Autio (KoL)

Tytti Pantsar, Suomen Kansanopistoyhdistys (SKY); Helena Ahonen (SKY)

Anneliina Wevelsiep, Opintokeskukset ry; Tuula Kumpumäki, Opintokeskukset ry

Lauri Tuomi, Kansanvalistusseura (Kvs), Mia Talikka (Kvs)

Tuija Österman, Suomen Kesäyliopistot ry (Skyot); Juha-Pekka Liljander (Skyot)

Hallituksen kokoonpanoa muutettiin ja täydennettiin VST ry:n vuosikokouksessa 14.11.2023, jolloin Urheiluopistot ry:n uusiksi edustajiksi valittiin vuodelle 2024 Eerika Laalo-Häikiö (jäsen) sekä Marjaana Eskelinen (varajäsen).

Jäsenyydet

VST on International Council for Adult Education ICAE: n ja European Association for the Education of Adults EAEA:n sekä Sivistystyöntekijät ry:n jäsen.

Jäsenjärjestöt

Yhdistyksellä on kahdeksan jäsenjärjestöä: Bildningsalliansen, Kansalaisopistojen Liitto, Kansanvalistusseura, Opintokeskukset, Suomen Kansanopistoyhdistys, Suomen Kesäyliopistot, Svenska Folkskolans Vänner ja Urheiluopistot ry.

Henkilöstö

Puheenjohtaja Björn Wallén käytti kolme päivää viikossa yhteisjärjestön tehtäviin. SVV-yhteistyöohjelmaan palkattiin viestinnän koordinaattoriksi Jenni Pätäri ajalle 13.4-25.6.2023 (40% TES-työajasta) sekä SVV-yhteistyöohjelman koordinaattoriksi 25.6.2023 eteenpäin (80% TES-työajasta).

Talous

Yhdistyksen tilinpidosta huolehti Greenstep Oy. Yhdistyksen toimisto sijaitsi Annankatu 12:ssa Suomen Kansanopistoyhdistykseltä vuokratusta tilassa.

Yhdistyksen varsinaisen toiminnan taloudellinen perusta rakentui OKM:n myöntämän yleisavustuksen ja jäsenmaksujen varaan. Sivistystyön Vapaus ja Vastuu-tutkimusyhteistyöhön ja hankkeeseen saatiin yleisavustusta opetus- ja kulttuuriministeriöstä.

Yhdistyksen liikevaihto oli 155463,09 euroa vuonna 2023. Yhdistyksen tulos oli 1216,64 euroa ylijäämäinen.

Liite 1: Lausunnot v. 2023

- VST ry kirjelmä OKM 2023:3 Sivistyskatsaus 2023 julkaisu. 16.1.2023
- Eduskunnan Hallintovaliokunta: Vapaa Sivistystyö ry:n lausunto HE 208/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kotoutumisen edistämisestä ja siihen liittyviksi laeiksi 7.2.2023
- VST ry:n lausunto VN/22054/2023 vapaasta sivistystyöstä annetun lain, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja puoluelain muuttamisesta sekä luonnoksesta vapaasta sivistystyöstä annetun asetuksen muuttamisesta 8.9.2023
- VST ry:n lausunto Kansalliset perustaitojen osaamismerkkit OPH 3.10.2023
- Eduskunnan Sivistysvaliokunta: VST ry:n lausunto HE 41/2023 Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2024. VNS 1/2023 Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmaksi 2024-2027 18.10.2023
- Sivistysvaliokunta: VST ry:n kirjalliset vastaukset kuulemistilaisuuden kysymyksiin HE 41/2023 vp Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2024 ja VNS 1/2023 Valtioneuvoston selonteko julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2024-2027 19.10.2023
- Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaosto: VST ry:n lausunto HE 41/2023 Hallituksen esitys valtion talousarvioksi vuodelle 2024. 19.10.2023
- Eduskunnan Sivistysvaliokunta: VST ry:n lausunto HE 68/2023 Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi vapaasta sivistystyöstä annetun lain, valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain 2 ja 9 d §:n ja puoluelain 8 ja 8 a §:n muuttamisesta. 24.10.2023